МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Кафедра початкової та дошкільної освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор _____ А. В.
Овчаренко
«31» серпня 2022 р.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
РИТОРИКА, КУЛЬТУРА ТА ТЕХНІКА МОВЛЕННЯ ВИХОВАТЕЛЯ

Ступінь магістр

Галузь знань: 01 Освіта/ Педагогіка

012 Дошкільна освіта
Код та найменування спеціальності

Миколаїв – 2022

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Трифонова Олена Сергіївна, професорка кафедри початкової та дошкільної освіти, докторка педагогічних наук, професорка.

РЕЦЕНЗЕНТ: Кушнір Валентина Миколаївна, докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри дошкільної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Програму схвалено на засіданні кафедри початкової та дошкільної освіти
Протокол від «29» серпня 2022 року № 1

Завідувачка кафедри початкової та дошкільної освіти _____ (С. І. Якименко)

Програму погоджено навчально-методичною комісією педагогічного факультету

Протокол від «30 » серпня 2022 року №1
Голова навчально-методичної комісії _____ (Хрящевська Л.М.)

Програму погоджено навчально-методичною комісією університету

Протокол від «31» серпня 2022 року № 11
Голова навчально-методичної комісії університету _____(_____)

Анотація

Навчальна дисципліна «Риторика, культура та техніка мовлення вихователя» є надзвичайно важливою та актуальною у здобутті другого (магістерського рівня) вищої освіти, адже майбутній фахівець дошкільної освіти повинен бути компетентним не лише у концептуальних засадах дошкільної освіти, а й у презентуванні власних дослідницьких проектів, накопиченого досвіду з вирішення педагогічних ситуацій, спрямованих на формування різних компетенцій дитини-дошкільника, на педагогічних радах, круглих столах, конференціях, семінарах тощо. Вивчення означеної навчальної дисципліни дозволить майбутньому фахівцю досягти успіху в майбутній професійній діяльності, оскільки студенти у процесі її вивчення здобувають знання з історії ораторського мистецтва, законів риторики, правил і техніки публічних виступів; удосконалюють чітку дикцію і вимову, вправляються в доречному використанні художніх і невербальних засобів виразності під час дискурсивної діяльності, зокрема в закладі дошкільної освіти. У процесі вивчення навчального курсу студенти ознайомлюються з поняттями: «риторика», «дискурс», «дискурсивна діяльність», «комунікативна поведінка» та ін. Особливе значення в процесі вивчення навчальної дисципліни надається вдосконаленню комунікативних якостей мовлення студента, розгляду почуттєво-емоційних, логіко-психологічних прийомів ефективного здійснення дискурсивної діяльності, володінню мистецтвом слова, способам переконання та впливу на слухачів із урахуванням їхніх вікових особливостей.

Ключові слова: риторика, комунікативна культура, техніка мовлення, дискурс, дискурсивна діяльність, мистецтво слова, технології, вихователь, дошкільна освіта.

Annotation

The university course ‘Rhetoric, culture and speech technique of an educator’ is extremely important and relevant in obtaining a second level of higher education (master’s degree). The future specialists in preschool education must be competent not only in the conceptual foundations of preschool education, but also in presenting their own research projects, accumulated experience in solving pedagogical situations aimed at the formation of various competencies of the preschool child, at pedagogical councils, round tables, conferences, seminars, etc. The study of the university course will allow the future professionals to succeed in professional activity. During the course students acquire knowledge of the history of public speaking, the laws of rhetoric, rules and techniques of public speaking; improve clear diction and pronunciation, practice the appropriate use of artistic and nonverbal means of expression during discursive activities, in particular in preschool education. In the process of studying the course students get acquainted with the concepts: ‘rhetoric’, ‘discourse’, ‘discursive activity’, ‘communicative behavior’, etc. Special importance is given to improvement of the communicative qualities of student’s speech, perceptive and emotional, logical and psychological methods of effective implementation of discursive activities, mastery of the art of speech, ways of persuasion and influence on students, taking into account their age.

Key words: rhetoric, communicative culture, speech technique, discourse, discursive activity, art of speech, technologies, educator, preschool education.

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Риторика, культура та техніка мовлення вихователя» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є вдосконалення національно-мовленнєвої особистості майбутнього фахівця дошкільної освіти, який вміє вільно користуватися мовленнєвими засобами в комунікації, володіє основами майстерності публічного мовлення, основними жанрами педагогічної риторики.

Міждисциплінарні зв'язки: актуальні проблеми дошкільної педагогіки.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою є: ознайомити студентів із риторикою як наукою, історично й суспільно зумовленою системою загальних вимог до комунікативно-мовленнєвої поведінки носія певної культури, культурою педагогічного спілкування, технікою володіння засобами виразності рідного мовлення; навчити вільно користуватися мовленнєвими засобами, жанрами педагогічної риторики в будь-яких комунікативно-ситуативних умовах і передусім у їхній майбутній професійній діяльності; вдосконалити основи майстерності публічного мовлення студентів, навички чистого, правильного та виразного мовлення.

Завданнями є:

– оволодіти теоретичними знаннями з основ ораторського мистецтва;

– ознайомити з жанрами, законами риторики, національною специфікою виголошення промов;

– удосконалити навички нормативного, точного, логічного, чистого, доречного, багатого, образного, виразного мовлення;

– оволодіти на практиці методикою виголошення промови;

– навчити студентів вільно користуватися різноманітними мовленнєвими засобами в будь-яких комунікативно-ситуативних умовах і передусім у їхній безпосередній професійній діяльності;

– ознайомити з історією і практикою публічного мовлення, особливостями мовленнєвої поведінки промовця;

– сформувати вміння й навички складання текстів виступів різних жанрів;

– ознайомити з прийомами активізації впливу на увагу слухачів, організації ефективного публічного мовлення в різній аудиторії (діти дошкільного віку, батьки, колеги, громадськість).

Програмні результати навчання

ПРН 5.2. Впроваджувати інформаційні та комунікаційні технології і генерувати нові ідеї в організації освітнього процесу закладів дошкільної освіти різного типу.

ПРН 5.3. Встановлювати взаємодію з різними соціальними інституціями, категоріями фахівців та батьками з метою забезпечення якості дошкільної освіти, реалізації дослідницьких та інноваційних проектів.

ПРН 5.4. Аналізувати й порівнювати результати педагогічного впливу на індивідуальний розвиток дитини дошкільного віку в різних видах діяльності.

ПРН 5.13. Визначати проблему та понятійний апарат дослідження в сфері дошкільної освіти, збирати та аналізувати необхідну інформацію з різних джерел.

ПРН 5.14. Планувати, організовувати і здійснювати експериментальні дослідження в сфері дошкільної освіти, обробляти результати досліджень з використанням статистичних методів, аргументувати висновки і презентувати результати досліджень.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

І. Загальнопредметні:

ЗК-2. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК-4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-5. Здатність працювати в команді.

ЗК-6. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності

ІІ. Фахові:

ФК-1. Здатність організовувати освітній процес у закладах дошкільної освіти з використанням сучасних засобів, методів, прийомів, технологій.

ФК-6. Здатність здійснювати просвітницьку діяльність із метою підвищення психолого-педагогічної компетентності вихователів, батьків, громадськості.

ФК-7. Здатність до організації співпраці закладу дошкільної освіти з різними соціальними інституціями, категоріями фахівців до партнерства з батьками.

ФК-9. Здатність до самоосвіти, самовдосконалення, самореалізації у професійній діяльності та до конкурентної спроможності на ринку праці.

ФК-10. Здатність розробляти і реалізовувати дослідницькі та інноваційні проєкти у сфері дошкільної освіти.

ФК-11. Здатність організовувати науково-експериментальну та методичну діяльність у системі дошкільної освіти.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Риторика як мистецтво і наука

Предмет, об'єкт, завдання курсу. Предмет та основні поняття класичної риторики. Зв'язок риторики з іншими науками. Сутність понять: «риторика», «педагогічна риторика», «ораторське мистецтво», «красномовство», «оратор». Мовленнєво-риторичний ідеал педагога, його сутність. Закони риторики.

Тема 2. **Історія риторики**

Зародження і розвиток вітчизняної риторики. Формування риторичної особистості у школах Давньої Греції і Давнього Риму. Видатні оратори Київської Русі (митрополит Іларіон, Климент Смолятич, Кирило Туровський, Володимир Мономах). Українське красномовство у XIII-XVII ст. Київська школа риторики (XVII-XVIII ст.). Риторика у філософському осмисленні Василя Сухомлинського. Риторика в сучасному українському суспільстві (Бондаренко Г.Л., Капська А. Й., Мацько Л. І, Сагач Г. М. та ін.).

Тема 3. **Культура ораторського мистецтва**

Основні роди, види і жанри красномовства (академічне, політичне, дипломатичне, суспільно-побутове, діалогічне). Еристика. Гомілетика. «Золоті» правила риторики. Аналіз ораторського виступу. Етапи створення тексту. Жанри педагогічного спілкування (дослідження Т. Ладиженської, Н. Голуб).

Тема 4. **Промова: етапи її проведення**.

Інвенція як розділ класичної риторики**.** Моделювання аудиторії (діти дошкільного віку, батьки, педагоги, громадськість), її типи й ознаки. Промова як дослідження. Вибір теми. Диспозиція як один з етапів підготовки ораторської промови. Композиційна схема промови. Вступ. Основна частина диспозиції (виклад та аргументація). Висновки, та їх типи. Елокуція. Техніка промови як демонстрація культури оратора. Тропи і фігури у риториці. Акція як завершальний етап реалізації риторичної мети. Вимоги до виступу.

Тема 5. Культура мовлення – важливий засіб формування професійно-мовленнєвої компетентності майбутнього вихователя

Комунікативні ознаки ораторського мовлення майбутнього фахівця дошкільної освіти. Емоційність як комунікативна якість мовлення. Експресивність мовлення. Невербальні засоби мовлення, їх значення в професійній діяльності майбутнього педагога. Прийоми активізації впливу на мисленнєво-мовленнєву діяльність слухачів.

Тема 6. **Шляхи вдосконалення техніки мовлення**

Робота над диханням, голосом. Вправи на розвиток голосу і правильного мовного дихання. Прийоми вдосконалення дикції. Артикуляційна гімнастика. Засоби логіко-емоційної виразності у промові оратора: паузи, логічний наголос, темп, мелодика мовлення.

3. Рекомендована література

Основна

1. Бондаренко В. В. Риторика: навч. посіб. Харків. нац. автомоб.-дорож. ун-т. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків: ХНАДУ, 2013. 111 с.
2. Бондаренко Г. Л. Історія педагогічної риторики : навч. посіб. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 276 с.
3. Докаш В. І. Риторика та культура спілкування: навч. посіб. Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці: Рута, 2016. 487 с.
4. Кизилова В. В. Риторика з основами культури й техніки мовлення : навч.-метод. посіб. для студ. закл. вищої освіти; Держ. закл. «Луган. нац. у-т імені Тараса Шевченка», 2018. 114 с.
5. Колотілова Н. А. Риторика : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 232 с.
6. Олійник Г. А. Виразне читання. Основи теорії : посібник для вчителів. Тернопіль : Навчальна книга «Богдан», 2007. 224 с.
7. Мацько Л. І. Мацько О. М. Риторика: навч. посіб. Київ: Вища школа, 2003. 311 с.
8. Олійник Ольга. Сучасна ділова риторика : навч. посіб. Київ : Кондор, 2010. 166 с.
9. Словник основних термінів та понять риторики /Г. М. Сагач; Міжрегіональна академія управління персоналом. Київ: МАУП, 2006. 280 с.
10. Требін М. П. Ораторське мистецтво: підручник /М. П. Требін, Г. П. Клімова, Н. П. Осипова, Г. Ю. Васильєв, В. Д. Воднік; ред..: М. П. Требін, Г. П. Клімова; Нац. ун-т «Юрид. Акад.. України ім. Ярослава Мудрого». Харків: Право, 2013. 207 с.

Допоміжна

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Риторика : навч. посіб. Львів: Світ 2001. 240с.
2. Академічна риторика : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / Автор. колектив: Сивачук Н. П., Снігур І. М., Санівський О. М. Умань : Видавничо-поліграфічний цент «Візаві», 2013. 375 с.
3. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні: підручн. Вид. 2-ге, без змін. Київ: КНЕУ, 2006. 384 с.
4. Вандишев В. М. Риторика: екскурс в історію вчень і понять: навч. посібн. Київ Кондор, 2006. 264 с.
5. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Тишаліва, В. І. Теремка. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 752 с.
6. Луценко І. Педагогічний стиль мовлення. *Дошкільне виховання*. 2000. № 1. С. 9-10.
7. Мацько Л. Риторика: предмет, основні поняття й розділи. *Дивослово*. 2001. № 12. С. 28-32.
8. Мацько Л. І. Культура української фахової мови. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 360 с.
9. Олійник Ольга. Основи ораторської майстерності: навч. посіб. Київ: Кондор, 2010. 181 с.
10. Онуфрієнко Г. С. Риторика: навч. посіб. Київ: Центр учбов. літератури, 2008. 592 с.
11. Пінчук Ю. В. Риторика, культура та техніка мовлення вчителя-логопеда. Київ, Книга-Плюс, 2016. 168 с.
12. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування : навч. посіб. Київ : Знання, 2006.
13. Ревуцький Д. Живе слово. Львів, 2001.
14. Риторичний квітник: афористичний золото слів: навч. посіб. з риторики / упор. Г. М. Сагач; Міжнародна академія фундаментальних основ буття. Київ: Слово, 2004. 264 с.
15. Сагач Г. М. Ділова риторика: мистецтво риторичної комунікації. Київ: Зоря, 2003. 250с.

16. Семеног О. М. Культура наукової української мови : навч. посіб. Київ : «Академвидав», 2010.
17. Словник-довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, 3. Терлак. Київ: Знання, 2006.
18. Фенко М. Красномовство: навч. посіб. /М. Фенко, З. Мацюк; Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 211 с.

Інформаційні ресурси

1. Бондаренко Г. Л. Сім секретів риторичного успіху вчителя початкової школи. *Початкова школа і сучасність*. 2016. №8 (24). С.10-115 (URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/14985/1/H_Bondarenko_PSHIS_8%2824%29_2016.pdf)
2. Бондаренко Г. Л. Як підготувати і виголосити промову з метою переконування. *Початкова школа і сучасність*. 2016. №10(26). С.3-6 (URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/18378/1/H_Bondarenko_PSHIS_12%2828%29_2016.pdf)
3. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посіб. Київ : «Академія», 2007. 360 с. URL: http://194.44.152.155/elib/local/sk7 10976.pdf
4. Національна бібліотека України імені В. Г. Вернадського. URL: http://www.nbuv.gov.ua/
5. Національна Академія Наук України. URL: http://www.nas.gov.ua/;
6. Національна бібліотека України для дітей. URL: http://www.chl.kiev.ua/;
7. Словники та енциклопедії. URL: http://dic.academic.ru/searhall.php;
8. Українська мова та література. URL: http://ridnamova.ck.ua.

4.Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік

5. Засоби діагностики успішності навчання: тестування, комплексна контрольна робота, усні відповіді на практичних заняттях.